

ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
ЦЕНТРАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
Кафедра психології управління

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою ДЗВО «УМО»

Протокол № 2 від 29.01.2020 р.

Рішення Вченої ради ДЗВО

«Університет менеджменту освіти»

Кириченко М.О.
Кириченко М.О.

ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ТА ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
(шифр за ОПП – ПП2)

Київ – 2020

Робоча програма навчальної дисципліни «Психологія розвитку та педагогічна психологія» для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності 053 «Психологія», освітньо-наукової програми «Психологія особистісного, соціального та організаційного розвитку»

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

А. С. Москальова, к. психол. наук, доцент

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри
психології управління ЦППО УМО
«05» вересня 2016 року, протокол № 7

ЗАТВЕРДЖЕНО ВЧЕНОЮ РАДОЮ
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»
«07» вересня 2016 року, протокол № 9

Програму скориговано, затверджено та пролонговано
рішеннями Вченої ради ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»:
на 2017 р. (протокол № 13 від 21.12.2016 р.);
на 2018 р. (протокол № 9 від 20.12.2017 р.);
на 2019 р. (протокол № 9 від 19.12.2018 р.) ;
рішенням Вченої ради ДЗВО «Університет менеджменту освіти»:
на 2020 р. (протоколами № 2 від 29.01.2020р. та №4 від 18.03.2020 р.),

1. Опис навчальної дисципліни

<i>Найменування показників</i>	<i>Галузь знань, напрями підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</i>	<i>Характеристика навчальної дисципліни</i>
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 3	Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки Спеціальність: 053 Психологія Спеціалізація: Психологія особистісного, соціального та організаційного розвитку	Рік підготовки
		II
		Семестр
		III, IV
		Лекції
		10
Загальна кількість годин – 90	Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)	Практичні заняття
		20
		Самостійна робота
		60
		Вид контролю – екзамен

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення: розвиток здатності виокремлювати, систематизувати, розв'язувати та прогнозувати актуальні психологічні проблеми, чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, соціальних груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження (СК1), дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики, міжкультурної толерантності та керуватися загальнолюдськими цінностями (СК3).

Заплановані результати навчання:

1. Виокремлювати, систематизувати, розв'язувати, критично осмислювати та прогнозувати значущі психологічні проблеми, чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, соціальних груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження (РН6), зокрема:

- виокремлювати та систематизувати значущі проблеми сьогодення, що потребують спеціального дослідження у межах психології розвитку та педагогічної психології;
- демонструвати вміння аналізувати актуальні проблеми наукового дослідження у галузі психології розвитку та педагогічної психології та стан їх розв'язання.

2. Знати та переосмислювати існуючі та / або створювати (за потреби) нові теоретичні моделі та психологічні підходи до аналізу й інтерпретації одержаних результатів наукового дослідження (РН2), зокрема:

- виокремлювати психологічні закономірності виховного та освітнього процесів, становлення і розвитку індивідуальності, особистості й громадянина у педагогічному процесі;
- виявляти здатність осмислювати існуючі та / або створювати (за потреби) нові теоретичні моделі, що відображають психологічні особливості, чинники та умови навчання й розвитку осіб різного віку;
- виокремлювати особливості й закономірності психологічної підготовки педагогічних працівників закладів освіти різного рівня до професійної діяльності;
- обґрунтовувати основні напрямки та етапи розв'язання актуальних проблем у галузі психології розвитку та педагогічної психології

- демонструвати вміння критично і системно оцінювати результати науково-дослідної роботи, визначати перспективи подальших наукових розвідок

3. Демонструвати прихильність до норм професійної етики, міжкультурної толерантності, професійних цінностей у науковій / практичній діяльності (РН8), зокрема:

- демонструвати здатність до теоретичного аналізу актуальних проблем та психології розвитку та педагогічної психології відповідно до норм професійної етики;

- виявляти здатність обґрунтовувати основні напрямки та етапи розв'язання актуальних проблем у галузі психології розвитку та педагогічної психології відповідно до норм міжкультурної толерантності, професійних цінностей у науковій / практичній діяльності тощо.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Зміст та основні проблеми психології розвитку

Тема 1. Предметне поле психології розвитку особистості.

Предмет, завдання та методи дослідження психології розвитку. Форми, властивості, критерії та закони розвитку. Специфіка та показники психічного розвитку людини. Проблема вікової періодизації психічного розвитку особистості.

Характеристика особистості як об'єкту дослідження у психології розвитку у зіставленні з категоріями «індивід», «людина», «індивідуальність», «суб'єкт». Проблема рушійних сил психічного розвитку. Активність особистості як фактор психічного розвитку. Індивідуально-психологічні, психофізіологічні властивості особистості. Темперамент. Соціально-психологічні характеристики особистості. Роль, позиція, статус. Характер. Генетичний аспект розвитку особистості: від задатків до здібностей. Свідомість і несвідоме. Самосвідомість особистості.

Проблема розвитку особистості протягом життя. Розвиток особистості як закономірна зміна етапів, на кожному з яких відбувається якісне перетворення внутрішнього світу і поведінки людини. Духовність особистості та її розвиток.

Література [1-5; 7; 9;]

Тема 2. Особливості психічного та соціального розвитку дітей та підлітків на різних етапах онтогенезу

Основні закономірності психічного розвитку дитини: нерівномірність, інтеграція психіки, пластичність і можливість компенсації. Біологічні та соціальні фактори психічного розвитку. Аналіз основних підходів до вивчення психічного розвитку. Рівень актуального розвитку і зони найближчого розвитку. Інтеріоризація та екстеріоризація як психологічні механізми розвитку у процесі навчання.

Основні наукові підходи до дослідження проблеми розвитку дитини. Психічний розвиток особистості та діяльність. Соціальна організована діяльність як основа психічного й соціального розвитку дитини. Соціальна ситуація розвитку дітей та підлітків та її специфіка в сучасних умовах.

Література [1-5; 7; 9; 18; 19; 22]

Тема 3. Особливості психічного розвитку людини у період дорослості

Дорослість як предмет психологічного вивчення. Біологічні, психічні, духовні аспекти життя людини. Фактори і закономірності розвитку дорослого. Психічна зрілість: зміст і структура. Проблеми періодизації психічного розвитку дорослої людини. Періоди і фази дорослості. Анатомо-фізіологічні особливості дорослості. Психосоціальний та пізнавальний розвиток дорослості. Кризи дорослості та особливості їх переживання: криза середини життя, біографічна криза, криза спустошеності, криза безперспективності, кризи

здоров'я, кризи значущих стосунків, кризи особистісної автономії, кризи самореалізації, кризи життєвих помилок. Проблема психологічного здоров'я дорослої людини.

Література [1-5; 6; 7; 14; 19; 22; 24; 25]

Змістовий модуль 2.

Проблеми педагогічної психології в сучасній науці

Тема 4. Психолого-педагогічні аспекти розвитку, соціалізації, виховання та самовиховання.

Розвиток і соціалізація як психологічна проблема. Виховання і розвиток особистості. Джерело процесу самовиховання. Самовиховання в структурі формування особистості. Потреба в самовихованні. Розвиток мотивації роботи над собою. Мотиви самовиховання: особистісні; вузько соціальні; широко соціальні. Етапи самовиховання. Визначення цілі. Прийняття рішення. Психологічні методи і прийоми самовпливу. Мобілізація моральної вихованості та емоційно-вольової активності. Аналіз перемог і невдач. Формування адекватної самооцінки.

Література [3; 4; 5; 8; 9; 10; 17; 25]

Тема 5. Навчання як основа розвитку особистості

Освіта в соціокультурному ракурсі. Актуальні питання психології навчання. Концепції навчання. Основні характеристики психології учіння. Поняття методів і прийомів навчання. Вибір методів навчання. Типи навчання. Вибір типу навчання. Форми організації навчання. Інноваційні форми і методи навчання.

Аналіз актуальних питань психології виховання. Аналіз актуальних питань психології педагогічного управління психічним та особистісним розвитком учня.

Література [3; 4; 5; 8; 9; 10; 15; 17; 25]

Тема 6. Психологічні проблеми професійно-особистісного розвитку педагога

Особливості професійно значущих якостей особистості вчителя. Характеристика підструктур якостей особистості. Підструктура професійно важливих якостей учителя. Підструктура професійного досвіду вчителя: Підструктура форм відображення дійсності. Здібності до педагогічного аналізу і синтезу; критичність, самостійність мислення, професійна рефлексія. Емоційно-вольові якості особистості. Здатність свідомо керувати своїми емоціями. Підструктура індивідуально-типологічних особливостей особистості. Педагогічні здібності. Загальні педагогічні здібності: дидактичні, академічні, організаторські, комунікативні, перцептивні, сутєстивні, мовні. Спеціальні педагогічні здібності. Авторитет особистості вчителя.

Структурні компоненти педагогічної діяльності. Рівні результативності діяльності вчителя: репродуктивний, адаптивний, локально- моделюючий, творчий. Індивідуальний стиль діяльності вчителя.

Література [4; 8; 10; 12; 25]

Змістовий модуль 3.

Психологічна культура як чинник особистісного розвитку фахівця

Тема 7. Психологічна культура особистості та її розвиток.

Культура як основа розвитку та соціалізації особистості. Передумови становлення культури особистості. Основні напрямки вивчення культури особистості.

Роль психологічної культури в становленні особистості. Психологічна культура: сутність і рівні. Види та типи психологічної культури

Загальна характеристика та детермінанти розвитку психологічної культури

особистості. Концептуальна структурно-функціональна модель розвитку психологічної культури особистості.

Психологічні особливості психологічної культури фахівця. Зміст і структура складових психологічної культури фахівця та їх характеристика.

Література [1-5; 11; 14; 16; 21; 23; 24]

Тема 8. Особистісний розвиток фахівця як основа його психологічного благополуччя.

Психологічна культура і особистісний розвиток фахівця. Соціально-психологічні механізми особистісного розвитку. Психологічні складові та індикатори особистісного розвитку фахівця. Соціально-психологічні умови розвитку особистості фахівця.

Проблема психологічного благополуччя фахівця. Концепції психологічного благополуччя особистості. Методи діагностики психологічного благополуччя.

Література [1-5; 16; 20; 21; 23; 24; 25]

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Усього	У тому числі		
		л	пр	срс
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Змістовий модуль 1. Зміст та основні проблеми психології розвитку				
Тема 1. Предметне поле психології розвитку	10	2	2	6
Тема 2. Особливості психічного та соціального розвитку дітей та підлітків на різних етапах онтогенезу	10		2	8
Тема 3. Особливості психічного розвитку людини у період дорослості	10	2	2	6
Усього годин за змістовим модулем 1	30	4	6	20
Змістовий модуль 2. Проблеми педагогічної психології в сучасній науці				
Тема 4. Педагогічні аспекти розвитку, соціалізації, виховання та самовиховання в педагогічній науці	12	2	2	8
Тема 5. Навчання як основа розвитку особистості	12		4	8
Тема 6. Психологічні проблеми професійно-особистісного розвитку педагога	16	2	4	10
Усього годин за змістовим модулем 2	40	4	10	26
Змістовий модуль 3. Психологічна культура як чинник особистісного розвитку фахівця				
Тема 7. Психологічна культури особистості фахівців та її розвиток.	10		2	8
Тема 8. Особистісний розвиток фахівця як основа його психологічного благополуччя	10	2	2	6
Усього годин за змістовим модулем 3	20	2	4	14
РАЗОМ:	90	10	20	60

5. Теми та зміст практичних занять

№ з /п	Теми практичних занять	Зміст практичних занять	Години
1	2	3	4
Змістовий модуль 1.			
Зміст та основні проблеми психології розвитку			
	Тема 1. Предметне поле психології розвитку особистості	<i>Робота в малих групах з подальшою презентацією та обговоренням результатів</i> Проаналізувати основні проблеми психології розвитку в сучасних умовах.	2
	Тема 2. Особливості психічного та соціального розвитку дітей та підлітків на різних етапах онтогенезу	<i>Робота в малих групах з подальшою презентацією та обговоренням результатів</i> аналізу основних підходів до вивчення психічного та соціального розвитку дітей та підлітків за авторефератами захищених дисертацій зі спеціальності «Психологія», адекватності засобів їх виміру й контролю меті та завданням дослідження	2
	Тема 3. Особливості психічного розвитку людини у період дорослості	<i>Робота в малих групах з подальшою презентацією та обговоренням результатів</i> Психологічний аналіз та виявлення основних ознак розвитку людей зрілого віку: процес смислоутворення у дорослому віці; використання копінг-стратегій при проживанні особистісно-професійних криз та самотності в дорослому віці тощо.	2
Усього годин за змістовим модулем 1			6
Змістовий модуль 2.			
Проблеми педагогічної психології в сучасній науці			
	Тема 4. Педагогічні аспекти розвитку, соціалізації, виховання та самовиховання в педагогічній науці	<i>Робота в малих групах з подальшою презентацією та обговоренням результатів</i> дослідження сучасних проблем розвитку, соціалізації і виховання особистості.	2
	Тема 5. Навчання як основа розвитку особистості	<i>Робота в малих групах з подальшою презентацією та обговоренням результатів</i> аналізу за авторефератами захищених дисертацій зі спеціальності «Психологія», актуальних проблем сучасних підходів до проблеми навчання та його ролі в розвитку особистості.	4
	Тема 6. Психологічні проблеми професійно-особистісного розвитку педагога	Аналіз проблем виникнення та конструктивного подолання професійних криз педагогів.	4
Усього годин за змістовим модулем 2			10
Змістовий модуль 3.			
Психологічна культура як чинник особистісного розвитку фахівця			
	Тема 7. Психологічна культури особистості та рівні її розвитку.	Дослідження складових психологічної культури особистості за методикою О. Моткова, аналіз та обговорення результатів.	2

	Тема 8. Особистісний розвиток фахівця як основа його психологічного благополуччя	<i>Робота в малих групах з подальшою презентацією та обговоренням результатів аналізу соціально-психологічних механізмів особистісного розвитку фахівців та можливостей їх урахування у власному дисертаційному дослідженні.</i>	2
Усього годин за змістовим модулем 3			4
Разом:			20

6. Самостійна робота

Розподіл годин самостійної роботи для здобувачів PhD:

1. Підготовка до аудиторних занять – 10 год.
2. Підготовка до контрольних заходів – 10 год.
3. Опрацювання питань, які не розглядаються на аудиторних заняттях – 20 год., з них на виконання індивідуальних дослідницьких завдань – 20 год.

Усього 60 год.

Індивідуально-дослідницькі завдання у межах самостійної роботи спрямовані на формування і розвиток практичних умінь застосовувати особливості психології розвитку та педагогічної психології для самостійного дослідження актуальних психологічних проблем особистісного /соціального /організаційного розвитку відповідно до мети і завдань дисертаційної роботи.

Окремі *звіти про самостійну роботу* не надаються. Результати опанування відповідного матеріалу перевіряються під час усного опитування, модульного (тестові завдання) і підсумкового (екзамен) контролю знань.

**Завдання для самостійної роботи здобувачів PhD
з опрацювання питань, які не розглядаються на аудиторних заняттях,
та індивідуально-дослідницькі завдання**

Теми для самостійної роботи	Зміст самостійної роботи	Год.
Змістовий модуль 1.		
Зміст та основні проблеми психології розвитку		
Тема 1. Основні проблеми психології розвитку в сучасних умовах	<i>Теоретичне опрацювання питань</i> Проаналізувати основні теоретико-психологічні підходи до проблеми розвитку особистості. <i>Індивідуально-дослідницьке завдання:</i> Визначити специфіку основних проблем та чинників розвитку особистості респондентів у власному дисертаційному дослідженні	6
Тема 2. Особливості психічного та соціального розвитку дітей та підлітків на різних етапах онтогенезу	<i>Теоретичне опрацювання питань</i> Соціальна організована діяльність як основа психічного й соціального розвитку дитини. Соціальна ситуація розвитку дітей та підлітків та її специфіка в сучасних умовах <i>Індивідуально-дослідницьке завдання:</i> Опрацювати наукову літературу щодо поняття про кризи та критичні періоди розвитку дітей та підлітків.	8
Тема 3. Особливості психічного розвитку	<i>П Теоретичне опрацювання питань</i>	8

людини у період дорослості	проаналізувати наукову літературу та виявити основні характеристики психічного розвитку людини у період дорослості. <i>Індивідуально-дослідницьке завдання:</i> Провести аналіз наукової літератури та виявити основні ознаки кризи дорослості: криза спустошеності, криза безперспективності, кризи здоров'я, кризи значущих стосунків, кризи особистісної автономії, кризи самореалізації, кризи життєвих помилок тощо. Описати їх.	
Усього годин за змістовим модулем 1		20
Змістовий модуль 2. Проблеми педагогічної психології в сучасній науці		
Тема 4. Педагогічні аспекти розвитку, соціалізації, виховання та самовиховання в педагогічній науці	<i>Теоретичне опрацювання питань</i> Проаналізувати основні методи самопізнання, самоволодіння, самостимулювання. Фактори соціалізації й формування особистості. Самовиховання в структурі процесу формування особистості. <i>Індивідуально-дослідницьке завдання:</i> Скласти програму (мета, завдання, план, правил тощо) самовиховання особистості.	8
Тема 5. Навчання як основа розвитку особистості	<i>Теоретичне опрацювання питань</i> Проаналізувати основні концепції навчання. Типи навчання. Навести приклади за авторефератами чи текстами захищених дисертацій зі спеціальності «Психологія» щодо чинників досягнення успіху у навчанні. <i>Індивідуально-дослідницьке завдання:</i> Скласти програму психологічного навчання досліджуваних відповідно до мети та завдань дисертаційного дослідження.	8
Тема 6. Психологічні проблеми професійно-особистісного розвитку педагога	<i>Теоретичне опрацювання питань</i> Здійснити аналіз дисертаційних досліджень (статті в наукових виданнях та захищеними дисертаціями) результативності діяльності вчителя. Виокремити проблеми та особливості апробації й упровадження результатів експериментальних досліджень діяльності педагогів в суспільну практику. <i>Індивідуально-дослідницьке завдання:</i> Виокремити (на основі аналізу дисертаційних досліджень, статей у наукових виданнях та захищених дисертацій) проблеми професійної підготовки і особистісного розвитку педагога та шляхи їх розв'язання.	10
Усього годин за змістовим модулем 2		26
Змістовий модуль 3. Психологічна культура як чинник особистісного розвитку фахівця		
Тема 7. Психологічна культура фахівців та її розвиток.	<i>Теоретичне опрацювання питань</i> Здійснити аналіз дисертаційних досліджень з	8

	метою виокремлення стратегій розвитку психологічної культури особистості фахівців. Аналіз організаційно-психологічні чинників суб'єктивного благополуччя персоналу підприємств сфери великого бізнесу; лідерської позиції особистості фахівця соціальних служб.; толерантність до невизначеності як чинник продуктивної діяльності підприємців сфери малого бізнесу. Особливості організаційної культури як чинник психологічного здоров'я особистості. <i>Індивідуально-дослідницьке завдання:</i> Розробити та презентувати загальну програму (проект) формувального експерименту у власній дисертаційній роботі.	
Тема 8. Особистісний розвиток фахівця як основа його психологічного благополуччя	<i>Теоретичне опрацювання питань</i> Проаналізувати дисертаційні дослідження з метою визначення взаємозв'язку особистісного розвитку фахівців та їхнього психологічного благополуччя. <i>Індивідуально-дослідницьке завдання:</i> Розробити план сприяння особистісному розвитку досліджуваних фахівців як основи їхнього психологічного благополуччя.	6
Усього годин за змістовим модулем 3		14
Разом:		60

8. Методи навчання

При викладанні навчальної дисципліни «Експериментальний Психології розвитку та педагогічної психології» використовуються проблемні методи навчання.

Під час лекційного курсу застосовуються:

- мультимедійна презентація;
- дискусійне обговорення проблемних питань.

На практичних заняттях застосовуються:

- ситуаційні завдання («кейс-стаді»);
- спільне навчання (робота у парах і малих групах).

9. Контрольні заходи та засоби діагностики

Поточний контроль знань здобувачів PhD з навчальної дисципліни проводиться у формі усного опитування та спостереження за активністю здобувачів під час обговорення проблемних ситуацій та виконання навчальних завдань.

Підсумковий контроль знань – екзамен.

10. Критерії та шкала оцінювання

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача PhD при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів з навчальної дисципліни «Психологія розвитку та педагогічної психології», є:

- повнота і вчасність виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;

- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення щодо експериментального методу в психології під час розв’язання індивідуально-дослідницьких завдань;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів застосування експериментального методу в дисертаційній роботі.

Оцінювання результатів усіх форм контролю передбачено у 100-бальній шкалі (табл. 10.1).

Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на практичних, результати самостійної роботи студентів) проводиться у % від кількості балів, виділених на завдання, із заокругленням до цілого числа за критеріями:

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково та містить суттєві помилки методичного або розрахункового характеру;

60% – завдання виконано повністю, але містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Позитивні оцінки виставляються лише тим студентам, які виконали всі види навчальної роботи, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни і набрали за результатами поточного та підсумкового контролів не менше 60 балів.

Таблиця 10.1

Шкали оцінювання (100-бальна та національна)

90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним курсом

11. Рекомендована література

11.1. Базова література:

1. Крайг Г. Психология развития / Г. Крайг. – СПб. : Питер, 2001. – 992 с.
2. Кутішенко В. П. Психологія розвитку та вікова психологія: практикум: навч. посіб. / В. П. Кутішенко, С. О. Ставицька. – К.: Каравела, 2009. – 448 с.
3. Психологічні чинники самодетермінації особистості в освітньому просторі: кол. монографія / [Максименко С. Д., Куценко-Лада Г. В., Пророк Н. В. та ін.], за ред. С. Д. Максименка. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. – 400 с.
4. Папуча М.В. Проблеми психології особистісного розвитку / М.В. Папуча – Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2008. – 384 с.
5. Психологія розвитку та успіху особистості: навч. посіб. / Г. М. Закалик, Ю. М. Терлецька, Н. М. Шувар. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. – 488 с.

11.2. Додаткова література:

6. Бондарчук О. І. Соціально-психологічні механізми особистісного розвитку дорослої людини / О. І. Бондарчук // Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / [ред. кол. : С. Д. Максименко (гол.

- ред.) та ін.]. – Т. I ; за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. – Вип. 38. – К.-Алчевськ : ЛАДО, 2013.
7. Бондарчук О. І. Специфіка та рушійні сили розвитку особистості дорослої людини в умовах соціальних трансформацій / О. І. Бондарчук // Актуальні проблеми психології зб. наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / [ред. кол. : С. Д. Максименко (гол. ред.) та ін.] ; – Т. XII, за ред. С. Д. Максименка. – К., 2010. – Ч. 1. – С. 63–76.
8. Бочелюк В.Й. Педагогічна психологія: навч. посібник / В. Й. Бочелюк, В.В. Зарицька. – К.: ЦНЛ, 2006. – 248 с.
9. Виховання духовності особистості / М. Й. Боришевський, О.І. Пенькова, Н.Д. Володарська, та ін. За заг.ред. М. Й. Боришевського. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 104 с. <http://lib.iitta.gov.ua/1531/>
10. Власова О.І. Педагогічна психологія: навч. посібник. – К. : Либідь, 2005. – 400 с.
11. Гура Т.Є. Сучасні напрями психологізації професійної підготовки фахівців: монографія : у 4 т. / [В.Й. Бочелюк, С.А. Білоусов, Г.О. Горбань, Т.А. Гришина, Т.Є. Гура та ін.] ; за ред. В.Й. Бочелюка. – Запоріжжя : КПУ, 2011. – Т. 2. – 348 с. – С. 87–123.
12. Дригус М. Т. До проблеми становлення особистісної ефективності вчителя (ретроспективний аспект / Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – Том XII, 16 (15). – С. 121-128. <http://lib.iitta.gov.ua/5280/>
13. Карсканова С.В. Психологічне благополуччя особистості як основа фахового зростання: автореф. дис.. ..канд. психол. н.: спец.: 19.00.01/ Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, К., 2012. – 18 с.
14. Максименко С. Д. Прогнозування психічного здоров'я особистості: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції [«Генеза буття особистості»] (19-20 грудня 2011 року). – В 2-х тт. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2011. – Т. I. – С. 8-18.
15. Максименко С. Д. Психологія учіння людини: генетико-моделюючий підхід: монографія / Сергій Дмитрович Максименко. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. – 592 с.
16. Москальова А.С. Психологічна культура як необхідний фактор формування особистості / А.С. Москальова // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія. Зб. статей: Вип. 4. –К.: Пед. преса, 2002. – С. 152-157
17. Пенькова О.І. Цінності як умова морального становлення особистості / О.І. Пенькова // Актуальні проблеми практичної психології [зб. наук. праць / ред. кол. І.В. Шапошникова, Н.І. Тавровецька та ін..], - Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2014. – С. 158-166. <http://lib.iitta.gov.ua/5046/>
18. Психология человека от рождения до смерти / Под ред. А. А. Реана. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. – 656 с. – (Серия,, ”).
19. Развитие личности ребенка / Н. Ньюкомб. – [8-е изд.]. – СПб. : Питер, 2003. – 640 с.
20. Ракурси психологічного благополуччя особистості: зб. тез доповідей Всеукраїнського науково-практичного семінару «Ракурси психологічного благополуччя особистості», 9 червня 2017 р., Ніжин. / Ред. кол.: Титаренко Т. М. (гол.ред) та ін. – Ніжин : НДУ ім. М.Гоголя, 2017. – 177 с. <https://lib.iitta.gov.ua/707232>
21. Рибалко В.В. Психологічна культура особистості у професійній підготовці та діяльності практичного психолога / В. В. Рибалко // Проблеми підготовки і підвищення кваліфікації практичного психолога у вищих навчальних закладах: Мат-ли Всеукр. наук.-практ. конф. (16-17 травня 2002) / За ред. С.Д. Максименка; Інс-т психології ім. Г.С.Костюка; Тернопільський експериментальний інс-т педагогічної освіти. – Тернопіль, 2002. – С.29 -32.

22. Савчин М. В. Вікова психологія / М.В. Савчин, Л.А. Василенко. – К.: Академвидав, 2005. — 360 с.

23. Сердюк Л. З. Особистісний модус самореалізації майбутніх фахівців / Л.З. Сердюк//Вісник післядипломної освіти: зб. наук. пр./ Ун-т. менедж. освіти НАПН України; редкол.: О. Л. Ануфрієва [та ін.]. – Вип. 10(23)/ голов. ред. В. В. Олійник. – К.:АТОПОЛ, 2014. – С. 239-248. <http://lib.iitta.gov.ua/5126/>

24. Personality Development across the Lifespan. Academic Press, 2017. – 602 p. <https://www.sciencedirect.com/book/9780128046746/personality-development-across-the-lifespan>

25. Wrzus C. Processes of Personality Development in Adulthood: The TESSERA Framework / C. Wrzus, B. W. Roberts, // Personality and Social Psychology Review, 2017. – Is. 21. – P. 253-277.

1. Савчин М. В. Педагогічна психологія: навч. посіб. / Мирослав Васильович
Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua>

2. Електронна бібліотека НПН України <http://lib.iitta.gov.ua>

3. Веб-сторінка аспірантури і докторантури УМО: <http://umo.edu.ua/postgraduate-postdoctoral>

4. Веб-сторінка кафебри психології управління:
<http://umo.edu.ua/institutes/cippo/struktura/kafedra-psikhologhiji>

5. Офіційні сайти періодичної літератури:

<i>Назва журналу</i>	<i>Офіційний сайт</i>
Актуальні проблеми психології	http://appspsychology.org.ua/index.php/ua/dlia-avtoriv
Вісник післядипломної освіти серія «Соціальні та поведінкові науки»	http://umo.edu.ua/serija-socialjni-ta-povedinkovi-nauki
Актуальні питання сучасної психології	http://library.sspu.sumy.ua/wp-content/uploads/2018/04/Aktualny_pitannya_suc.psihologii_1_2015.pdf
International Journal of Science and Research (IJSR)	https://www.ijsr.net/index.php
Developmental Psychology Journal	https://www.apa.org/pubs/journals/dev/
The European Journal of Developmental Psychology	https://www.tandfonline.com/toc/pedp20/current

6. Офіційні сайти державних та міжнародних установ:

<i>Назва</i>	<i>Офіційний сайт</i>
Верховна Рада України	www.portal.rada.gov.ua
Кабінет Міністрів України	www.kmu.gov.ua
Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України	http://psychology-naes-ua.institute/
Інститут соціальної і політичної психології НАПН України	http://naps.gov.ua/ua/structure/institutions/polit_psychology/
Центр перспективних соціальних досліджень	www.cpsr.org.ua

7. Соціальні мережі для співпраці вчених усіх наукових дисциплін:

- Academia.edu: <https://www.academia.edu/>
- ResearchGate: <https://www.researchgate.net/>
- Соціальні мережі науковців (Scientific Social Community): <https://www.science-community.org/uk>
- Українські науковці в світі (Ukrainian Scientists Worldwide): <https://www.science-community.org/uk>

